

”לבניינה של הלכה”

סיכום הלכות שבת שנאמרו בשבת בישיבה מפי מו"ר רה"י
דיני הטמנה חלק ה – דיני הטמנה בדבר המזליד חזם

עד עתה שאלנו על חימום הבקבוק/ קופסת השימורים בשבת עצמה, כעת יש לברר האם יהיה מותר ליתנם מערב שבת לתוך סיר שהורד מן האש?

בארנו בעבר שיש הבדל בדיני הטמנה בין שבת לערב שבת. בשבת עצמה אסורה הטמנה בין בדבר המוסיף הבל ובין בדבר שאינו מוסיף הבל.⁴ בערב שבת הטמנה בדבר שאינו מוסיף הבל מותרת ואילו הטמנה בדבר המוסיף הבל אסורה.⁵

לדעת החזון איש שהזכרנו נתינת בקבוק לסיר שהורד מן האש תהיה מותרת אף בשבת עצמה.⁶ לדעת החולקים⁷ נראה לכאורה שיש לאסור כיוון שהסיר רותח ובערב שבת אסורה הטמנה בדבר המוסיף הבל. אולם יש להעמיק בזה יותר.

הראשונים דנו על המנהג להטמין על הכירה לאחר שגרפו ממנה את הגחלים ולא חששו בזה לאיסור הטמנה. התוספות⁸ כתבו מספר תירוצים ליישוב המנהג והביאו בשם רבינו ברוך שגזירת הטמנה בדבר המוסיף הבל היא בדבר שכל הזמן מוסיף חום,⁹ אבל לא

⁴ שלחן ערוך, סימן רנז, סעיף א.

⁵ שם.

⁶ להרחבה עיין ב'לבניינה של הלכה' הטמנה חלק ד – הטמנה בכלים.

⁷ משנה ברורה, סימן רנח, סעיף קטן ב.

⁸ מסכת שבת, דף מח, עמוד א, ד"ה 'דזיתים מסקי הבלא'.

⁹ לשון התוספות "יש לחלק בין תוספת הבל דגפת לתוספת הבל דכירה שלנו, לפי שהכירה... ולעולם מתקרב והולך, אבל הגפת מוסיף הבל מעצמו".

בפעם הקודמת עסקנו בשאלה האם מותר לחמם בשבת בקבוק לתינוק באופן שנניח את הבקבוק כולו בתוך מים חמים שבכלי שני או שמא יש כאן בעיה של הטמנה? ועוד שאלנו האם יהיה מותר לחמם קופסת שימורים המכילה דברים יבשים בלבד (באופן שאין בדבר איסור מצד דיני בישול) בתוך מים חמים שבכלי ראשון שהורד מן האש או שיש בדבר איסור הטמנה?

ראינו שכיוון שיש כאן הטמנה מלאה נראה לכאורה שיש לאסור לכולי עלמא. הבאנו את דעת הרמ"א הסובר שאין איסור בהטמנה במקצת ולשיטתו אם יניחו רק חלק מהבקבוק או מקופסת השימורים בתוך הסיר הדבר יהיה מותר. ראינו שדעת השלחן ערוך (וכך פוסק החזון איש) לאסור אף בהטמנה במקצת, ושאלנו האם יש פתרון אף לפוסקים כשיטת השלחן ערוך.

למדנו יסוד חשוב המופיע בחזון איש¹ ושעל סמך יסוד זה פסק הרב גורן להתיר בשאלת חימום קופסת השימורים לחיילים ועל פיו אפשר להקל במקום הצורך אף בחימום הבקבוק לתינוק. החזון איש כותב שאין הטמנה בכלים, ומביא לשיטתו ראיות מהגמרא.² יש לציין שלא כל הפוסקים³ קיבלו את דעת החזון איש בזה.

¹

² להרחבה עיין ב'לבניינה של הלכה' הטמנה חלק ד – הטמנה בכלים.

³ המשנה ברורה לא קיבל סברה זו ולכן התיר רק בהטמנה במקצת, עיין בסימן רנח, סעיף קטן ב.

העולה מן האמור הוא שהטמנה בדבר שאינו מוסיף הבל אסורה בשבת ומותרת בערב שבת, הטמנה בדבר המוסיף הבל אסורה בין בשבת ובין בערב שבת, הטמנה בדבר המוליד חום אסורה בשבת ומותרת בערב שבת¹⁴.

לסיכום, לדעת החזון איש וסיעתו מותר אפילו בשבת עצמה להטמין את קופסת השימורים בתוך סיר שהורד מן האש וכל שכן בערב שבת. לדעת החולקים יהיה מותר לעשות כן בערב שבת בלבד כיוון דהוי הטמנה בדבר שאינו מוסיף הבל ובוזה לא גזרו, ואילו בשבת עצמה אסור כיוון דבשבת אסרו הטמנה אף בדבר המוליד חום (אף על פי שהוא הולך ומתקרר).

גזרו במקרה בו ההטמנה היא בדבר ההולך ומתקרר (כגון בסיר שהורד מן האש).

אם כן, לפי הגדרת התוספות יהיה מותר לתת מערב שבת את קופסת השימורים לתוך סיר שהורד מן האש כיוון שהסיר הולך ומתקרר, וכך פסק מרן בשלחן ערוך¹⁰. אולם במקרה בו הסיר נמצא על גבי פלטה שייכת שאלה של הטמנה אסורה.

לאחר בירור זה יש מקום לשאול האם הטמנה בסיר שהורד מן האש תהיה מותרת אף בשבת עצמה?

הגמרא בשבת¹¹ מספרת על רבה ורבי זירא שראו את עבדו של ראש הגולה מטמין¹² בשבת כד על פי הקומקום. רבה גער באותו עבד, והסביר שפעולה זו אסורה בגלל שהיא הטמנה המולידה חום במים שבכד.

מבאר הגר"א¹³ שרבה גער בעבד אף על פי שהסיר לא עמד על גבי האש כיוון שהסיר מוליד חום בדבר המוטמן לתוכו והוי כדבר המוסיף הבל.

יש בזה חידוש גדול: ישנו מצב ביניים בו ההטמנה היא בדבר שאינו מוגדר כ'מוסיף הבל' אבל מוגדר 'מוליד הבל'. סיר שהורד מן האש אינו מוסיף הבל כיוון שהולך ומתקרר אולם מוליד חום במאכל המוטמן לתוכו. בשבת עצמה מצב ביניים זה מוגדר כהטמנה בדבר המוסיף הבל ואסור, ואילו לעניין גזירת הטמנה בערב שבת מצב ביניים זה מותר.

¹⁰ אורח חיים, סימן רנח, סעיף א.

¹¹ דף מת, עמוד א.

¹² התוס' בד"ה 'מאי שנא' ביארו שרבה גער בעבד מצד דיני בישול בשבת אולם הר"ן באר שגער בו מצד דיני הטמנה.

¹³ סימן רנח, ד"ה 'מותר'.

¹⁴ עיין ביאור הלכה, סימן רנז, סעיף ו, ד"ה 'אפילו'.

